STATENS
VETERINÄRMEDICINSKA
ANSTALT

YTTRANDE
2015-06-01 Dnr SVA 2015/483

Marianne Elvander
Avdelning för epidemiologi och sjukdomskontroll

Länsstyrelsen i Hallands län
Anna Nilsson
anna.nilsson@lansstyrelsen.se

Yttrande över detaljplan del av FYLLINGE 20:393, Halmstad kommun

Lst 402-2633-15

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har anmodats inkomma med synpunkter på ovan rubricerade detaljplan, framtagen av Halmstad kommun och därifrån enligt samrådsförfarande skickad till Länsstyrelsen i Halland, och önskar framföra följande synpunkter.

I den till SVA inkomna begäran om yttrande har bifogats en länk till kommunens hemsida där ett planförslag framtaget av Halmstad kommun finns. Ytterligare information och frågor i ärendet har kommit via e-mail från Viveka Eriksson, Länsstyrelsen till epidemiolog Gunilla Hallgren SVA den 6 maj och den 11 maj.

Följande specifika frågor har ställts till SVA:
1)Hur djupt grävde man – vet vi det?
2)Är det överhuvudtaget möjligt att sanera?
3)Kommunen tänker sig att det kanske kan gå att schakta bort massorna och deponera dem på säkrad plats. Har detta genomförts någonstans?
4)Hur stora är riskerna för spridning om man gräver i området?

Risk för djur
Mjältbrand är en vanlig sjukdom i stora delar av världen och den förekommer främst hos gräsätare, särskilt idisslare. Grisar är generellt mindre känsliga för mjältbrand än idisslare. Sjukdomsförloppet är långsammare och bakteriehalten i deras blod är lägre vid sjukdom, vilket leder till att eventuella kroppsvätskor från infekterade grisar inte är lika smittfarliga. Även hästar har lägre känslighet. Hundar och katter anses mer eller mindre resistenta. Om de insjuknar överlever de ofta en infektion.

Risk med kontaminerad mark

Det är när bakterierna i kroppsvätskor, som blod, kommer i kontakt med luft som de omvandlar sig till överlevnadskraftiga sporer och får sin långa överlevnad i marker. På grund av sporernas överlevnadsförmåga rekommenderas idag att kadaver av djur som dött i mjältbrand i första hand omhändertas genom förbränning. Vid låga temperaturer, under cirka 10 grader, hämmas sporbildningen kraftigt och bakterierna kan då inte överleva i jorden. Bakterier som finns kvar i djurets kropp omvandlas inte till sporer utan avdödas efter några dygn. Mjältbrandsbakterier kan leva i jorden i över 100 år om markens beskaffenhet är fördelaktig. Är marken orörd ligger sporerna helt tyst i jorden men vid extrem torka och stora regn då marken spricker upp, kan de komma i dagen. Eller vid grävarbeten. Efter ca 3-5 år anser man att marken åter är fri från ytligt belägna mjältbrandssporer.

Risk för människa

Folkhälsomyndigheten anger på sin hemsida att risken för smitta till människa i Sverige är låg och att det är i kontakt med mjältbrandssjuka djur som risk för smitta föreligger. Risken för smitta till människa från jordbakterier får ses som minimal.
Grävarbeten för rör och kabelläggning har utförts i landet i områden där det historiskt funnits gårdar som varit spärrade för mjältbrand och där Länsstyrelsen nu gett riktlinjer om arbetsskyddsåtgärder. Som att grävmaskinist inte behöver skyddskläder men att de som gräver för hand i jorden på ställe där grav kan ha funnits ska ha munskydd och handskar. God handhygien ska alltid beaktas.

Hantering av jord

Det finns i princip tre olika metoder att hantera jord som är kontaminerad med mjältbrandssporer;, dessa är 1) bortforsling, 2) behandling och 3) igentäckning. Vad som är mest lämpligt beror på flera olika omständigheter kring kontamineringen och hur omfattande den är samt de olika möjligheterna att genomföra de olika åtgärderna. Med behandling menas kemisk behandling eller värmebehandling. Idag finns ingen lämplig metod för att hantera stora schaktmassor utan behandling lämpar sig för fläckvisa åtgärder i framförallt akuta skeenden när kontaminerade kroppsvätskor spillts på marken. Det har utförts större experimentella saneringar med formalinindränkta ytskikt med tveksam framgång. Istället är den generella rekommendationen att låta kända gravar förbli igentäckta. Även bortforsling används som åtgärd, bland annat användes metoden av nykontaminerad mark vid utbrottet i Kvismaren 2011, men jorden måste då deponeras på ett sätt så tama eller vilda idisslare inte kommer i kontakt med den. Den ska inte läggas på betesmark eller mark som ska odlas för idisslar- eller hästfoder. Angående risk för spridning av mjältbrandsbakterier med vatten så är utspädningseffekten så stor att risken för människa är obefintlig. År 2011 smittades kor av mjältbrand i Kvismare naturreservat i Örebro sannolikt genom att dricka stora mängder vatten från en i princip stillastående göl bildad efter en utdikning där en grav fanns.

Det fanns redan 1917 en utförlig instruktion om hur en mjältbrandsgrav bör grävas. Rekommendationen var att välja lämplig torr och avlägsen plats och sedan innan djuren begrovs (oftast var det kor som drabbats), hälla över fotogen eller kreosot och flambera yttersidorna (för att förhindra sporbildning) innan

djuret slutligen sänktes i graven som skulle vara så djup att jordlagret över djuret är ca 1,5 meter. Om dessa råd alltid följdes vet vi inte men i de två fall i modern tid som vi har haft utbrott av mjältbrand, orsakat av gamla gravar, har vi i historiska dokument eller muntlig berättelse sett att det gjordes allvarliga fel.

Det aktuella ärendet

SVA hade den 21 maj ett telefonmöte med företrädare för Halmstad kommun då kommunen ville inhämta information om sjukdomen mjältbrand, risker för kontaminerad mark, saneringsmöjligheter och hur de uppgifter som framkommit ska bedömas. SVA fick under telefonmötet med Halmstad kommun bekräftat att den gård som varit belägen på den nu planerade delen av FYLLINGE 20:393 var djurägare Nils Lundahl, Olovstorp, Snöstorp socken. Distriktsveterinär Nils Nilsson anmäler 10 januari 1957 att han gjort två förrättningar till gården 7 och 8 januari. (Om det fanns en mer detaljerad rapport från besöket så finns den tyvärr inte kvar eftersom Länsveterinärens arkiv inte bevarat brev inkomna efter 1933.) Diagnosen mjältbrand ställdes på en sugga men gården smittförklaras aldrig vilket kan betyda att suggan skickats till obduktion och att det var där diagnosen ställdes. Att gården inte smittförklaras kan betyda att det inte var några ytterligare rapporterade dödsfall på gården. Men det kan inte uteslutas att bonden själv tog hand om och begravde eventuellt döda djur. Det fanns i januari 1957 god kunskap om att det var infekterat benmjöl i gris- och hönsfoder som spred mjältbrandssmittan och man visste även att djuren kunde botas med antibiotika. Dödsfallet på Olovstorp inträffade under januari då utomhustemperaturen sannolikt varit så låg att sporbildningen kraftigt hämmades. SVA har dock inte kontrollerat temperaturerna sagda vinter.

Var på gården eventuella kadaver grävdes ner finns det inga uppgifter om i arkiven. Det finns däremot dagsaktuella uppgifter från två män om nedgrävda kadaver av olika djurslag, en som var pojke på gården 1957 och en man som var ”dräng” på gården. Brevet från ”drängen” inkom 19 maj till Länsstyrelsen, det innehöll uppgifter om att han sett djur som grävts ner öster och söder om gården. Han uppger att både nötkreatur, hästar, hundar, katter och grisar grävdes ner. Mer information behövs dels om vilka djur som fanns på Olovstorp 1956-57 dels mer information från fd drängen om exakt vilken gård han arbetade på och tidpunkt på året för de olika djurens dödsfall och när gravarna grävdes för att bedöma eventuella risker. Halmstad kommun tog vid telefonmötet på sig att försöka insamla mer information kring detta. Om det faktiskt rör sig om djur som dött i mjältbrand eller av andra orsaker är svårt att veta. Uppgifterna om de olika djuren stöds inte av arkiven. Det finns inte heller några uppgifter om på vilket djup eventuella gravar skulle ligga.

Bedömning

Huruvida det är lämpligt att anlägga ett småhusområde på nämnda mark är svårt att svara på eftersom det föreligger osäkerhet kring flera faktorer om utbrottet 1957. Om det är korrekt att utbrottet var begränsat till vintermånaderna och i synnerhet om det är begränsat till gris bedömer SVA att det inte föreligga någon fara för kvarvarande mjältbrandssmitta i marken och risken för spridning är därmed försumbar.

Om det finns mjältbrandssmittade nötkreatur begravda på området och om dödsfallen inträffat under årets varmare månader och särskilt om djuren blev

flådda finns risk för en betydande kvarvarande smitta i marken. Det är dock enbart vid den specifika graven och sannolikt på ett djup större än 1,5 meter som den kontaminerade marken återfinns. Hur risken ser ut beror på hur djupt man ämnat gräva och på hur stora ytor som berörs. Att lägga ner rör och ledningar torde inte vara något problem. Vid deponering av schaktmassor från eventuella gravar ska hänsyn tas till risken och massorna bör täckas över eller deponeras på plats där inte tama eller vilda idisslare kommer i kontakt med dem.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Jens Mattsson. I den slutliga handläggningen har deltagit epidemiolog Gunilla Hallgren samt statsepizootolog Marianne Elvander, föredragande.

Med vänlig hälsning

Jens Mattsson

Marianne Elvander